

Adalékok a gazdasági erőviszonyok alakulásához

A tartalomról

- 1 Néesség
- 1 Termelés és fogyasztás
- 2 Külkereskedelem

Az egész világot vagy annak jelentős részét érintő nagyhatású események okai rendszerint nagyon sokrétűek, nehezen áttekinthetők, feltárásuk hosszú időt igényel. A jelenségek és a mögöttük zajló folyamatok között gyakran rejtve maradnak a közvetlen kapcsolatok, de a háttér eseményeinek áttekintése hozzájárulhat a tényleges okok és összefüggések megismeréséhez.

Az országok, országcsoportok, földrajzi-gazdasági térségek egymáshoz viszonyított arányai minden lényeges vonatkozásban folyamatosan változnak. A jelenségek sokaságán belül igen sok szempontból kiemelkedő jelentőségűnek tekinthető egyrészt a népesség, másrészt a termelés, valamint a kereskedelem nagysága, mozgása, arányainak változása. E néhány területen is nagyon bonyolult helyzet látható, ha valamennyi szereplő adatait tanulmányozzuk. Viszonylag jól áttekinthető képet kapunk a legnagyobb országok, országcsoportok, gazdaságok – az Európai Unió, az Egyesült Államok, Japán, Kína és India – ide vonatkozó adataiból. Ezekben az országokban él az emberiség több mint fele, itt termelik meg a világ hozzáadott értékének csaknem kétharmadát és ők bonyolítják le a világkereskedelemtől kétharmad részét.

Általában az erőviszonyok alakulását a fejlett országok térszerte (főlegnyének mérséklődése) és a fejlődő világ súlyának növekedése (hátrányának csökkenése) jellemzi. Ezen belül azonban minden területen nagy különbségek, sok árnyalat található.

Néesség

A népesség száma a világ két legnépesebb országában, Kínában és Indiában gyorsan, de közel sem azonos ütemben nő. Kínában a növekedési ütem jelentősen lassult, 1990 és 2008 között 17% volt, jóval kisebb a 28%-os világátlagnál. Következésképp a kínai lakosság aránya a Föld népességén belül az 1990. évi 21,5-ről 2008-ig 19,6%-ra csökkent. Indiában viszont gyakorlatilag szinte változatlan ütemben, az átlagnál gyorsabban nőtt a népesség száma, 18 év alatt 42%-kal, így aránya a világ népességében emelkedő, ez idő alatt 15,8-ről 17,6%-ra módosult.

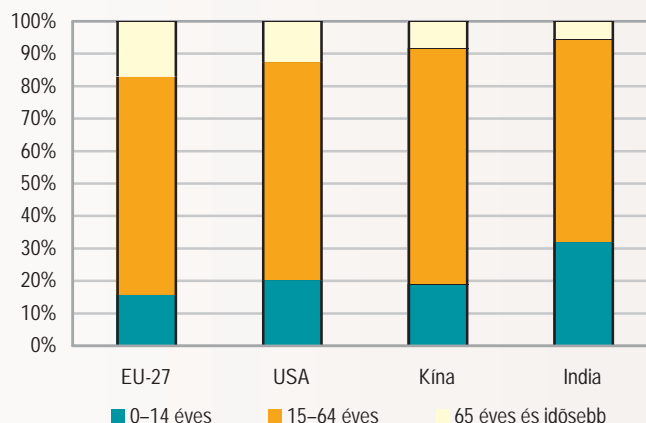
A három gazdaságilag fejlett térségen belül kettőben hasonló, a harmadikban azonban ugyancsak számottevően különböző a népességszám alakulása. 18 év alatt Japánban 4%-kal, az EU-27-ben 6%-kal gyarapodott a népesség (utóbbiban túlnyomórészt a nemzetközi vándorlásnak köszönhetően). Ugyanakkor az Egyesült Államokban a kínainál gyorsabb, 22%-os

volt a növekedés, nem sokkal kisebb a világátlagnál. Az Egyesült Államokban 18 év alatt bekövetkezett mintegy 54 milliós gyarapodásban mind a természetes szaporodásnak, mind a vándorlási nyereségnek nagy szerep jutott. Mindennek következtében az Egyesült Államok népességének aránya a világ összesenben alig (a vizsgált időszakban 4,7-ről 4,5%-ra) csökkent, míg az EU-27-é ugyanennyi idő alatt 1,5 százalékponttal (8,9-ről 7,4%-ra), Japáné pedig 0,4 százalékponttal 1,9%-ra esett.

A jelenlegi helyzet jellemzése mellett a várható változásokra is utal a fiatalok és idősek népességen belüli aránya. Az életkor hosszabbodása világszerte növeli az idősebb korosztályok létszámát és népességen belüli arányát. Emellett a születések száma és aránya is hat a korösszetételre. Ez az európai országok nagy többségében és Japánban jó ideje alacsonyabb, mint az Egyesült Államokban és a fejlődő országokban. A két tényező együttesen eredményezi a gyermekkorúak alacsony és az idősebbek magas arányát ezekben az országokban.

1. ábra

A népesség korösszetétele (az utolsó rendelkezésre álló év)

Termelés és fogyasztás

A GDP volumenének változásával mért gazdasági növekedés az utóbbi másfél évtizedben a vizsgált országok közül Kínában volt a leggyorsabb. Bruttó hazai terméke 13 év alatt megháromszorozódott, az új évezred első 8 évében több mint kétszeresére bővült és a 2008. évi lassulás Kína számára éves szinten 9%-os növekedést jelentett. Nem sokkal alacsonyabb India gazdasági növekedése sem: a 2001–2008-as időszakban 76%-kal, évi átlagban 7,3%-kal bővült az ország bruttó hazai terméke. A gyors fejlődés eredményeként mindkét ország gazdasági súlya nőtt, Kínáé – vásárlóerő-paritás alapján végzett számítások szerint – az utóbbi nyolc év alatt a világtermelés 7%-áról 11% fölé, Indiáé 3,6-ről 4,8%-ra.

A fejlett országok hozzájárulása a világtermeléshez az említett két országnál jóval nagyobb, de a lassúbb növekedés, esetenkénti visszaesés arányuk csökkenéséhez vezet. Az unióhoz tartozó 27 ország 2000-ben a világtermelés 25%-át adta, 2008-ban alig több mint 22%-át. Az Egyesült Államok aránya ez idő alatt 24-ről 21%-ra csökkent, Japáné pedig 7,7-ről 6,4%-ra. A három fejlett térség gazdasági súlya tehát viszonylag rövid idő alatt 7,2 százalékponttal kisebb lett.

1. tábla

A bruttó hazai termék összefoglaló adatai

Megnevezés	Volumenindex, 2008/2000	Részesezés a világ összesenből, %		Egy főre jut 2008-ban vásárlóerő- paritáson, (PPP)
		2000	2008	
EU-27	117	25,2	22,1	29 950
Egyesült Államok	119	23,5	20,7	46 860
Japán	111	7,7	6,4	34 100
Kína	217	7,2	11,4	5 960
India	176	3,6	4,8	2 760

A lakossági fogyasztás túlnyomó részét a háztartások fogyasztási kiadása teszi ki. Ennek volumene az áttekintett időszakban az Egyesült Államokban a GDP-nél gyorsabban, az EU-ban valamivel, a többi országban jóval lassabban emelkedett. A változások nyomán az Egyesült Államokban a háztartások fogyasztása, amely az EU-27 átlagában a GDP 57–58%-a, az utóbbi években a bruttó hazai termék 70%-a körül alakult. Mivel a többi felhasználási tétel esetében csak kisebb különbségek voltak, az Egyesült Államok belföldi felhasználása (döntően a magas fogyasztási hányad miatt) jelentősen, 2007-ben mintegy 5%-kal meghaladta a GDP volumenét. Ugyanakkor Kínában fordított volt a helyzet: a nettó export 2007-ben elérte a GDP 10%-át, a háztartások fogyasztása viszont rendkívül alacsony, 36% volt, a bruttó állóeszköz-felhalmozás 40%-ot meghaladó aránya mellett.

Külkereskedelem

A nemzetközi kereskedelem egyik szembevető sajátossága, hogy a kisebb méretű, ezért a nemzetközi munkamegosztásra jobban ráutalt európai országok a világ áruforgalmának – gazdasági súlyukhoz képest – igen nagy részét, mintegy kétötödét bonyolítják le.¹ A másik jellegzetesség a forgalom két oldalának, a behozatalnak és a kivitelnek esetenként egészen eltérő viselkedése, ennek következtében értékük nagyarányú eltérése egyik vagy a másik irányba.

A világelexport folyó áron, dollárban számolt értéke 2000-től 2008-ig 2,5-szeresére nőtt. Ezt megközelítette az uniós kivitel emelkedése, míg az Egyesült Államoké és Japáné jóval szerényebb, 67, illetve 64%-os volt. Ugyanakkor a kínai export értéke robbanásszerűen, nyolc év alatt 5,7-szeresére nőtt. (Az ezredfordulót megelőző öt évben évi 10,8%-kal, az új évezred első nyolc évében évi 24,4%-kal bővült Kína kivitelének értéke.)

¹ Van olyan számítás, amely a nemzetközi kereskedelemben csak az uniós külső forgalmát veszi figyelembe. Ez a világkereskedelem értékét kb. negyedével csökkenti, ezen belül az uniós arányát mintegy felére mérsékli, a többi résztvevőt harmadával növeli.

Meghaladta a világlágot India kivitelének (3,9-szeres) növekedése is, de korábbi igen szerény részesezés az összeforgalomból csak kevésbé nőtt. Az említett dinamikák az EU és India pozícióját mérsékelten érintették, a többi három szereplőt viszont érzékelhetően módosították. A legszembevetőbb eredmény az, hogy Kína exportja megelőzte mind Japánét, mind az Egyesült Államokét.

2. tábla

Részesezés a világelexportból (világ összesen=100,0)

Megnevezés	2000	2008	Változás, százalékpont
	%		
EU-27	39	38,9	-0,1
Egyesült Államok	12,9	8,7	-4,2
Japán	7,9	5,3	-2,6
Kína	4,1	9,6	5,5
India	0,7	1,2	0,5

A behozatal arányai többnyire a kiviteléhez hasonló irányban, attól kissé eltérő mértékben változtak. Kivétel ez alól az EU-27, amelynek részesezés a világelexportból némileg (1,5 százalékponttal 40,3%-ra) emelkedett. Ami a kivitel és a behozatal egymáshoz viszonyított arányát illeti, az évenkénti változások mögött tendenciájában az uniós forgalmat egyensúly-közel állapot, illetve az utóbbi években növekvő behozatali többlet jellemzi, az Egyesült Államokét és Indiáét nagymértékű behozatali többlet, Japánét enyhén csökkenő, Kínáét gyors ütemben növekvő kiviteli többlet. 2008-ban az uniós összes kivitele a behozatal 95%-át fedezte. Ugyanez a mutató az Egyesült Államokban 60% (a korábbi 52-58%-os arányok után). Indiában pedig 64% volt. Japán kivitele az előző években 12–24%-kal volt nagyobb a behozatalnál, 2008-ban 3%-kal. A kínai export 2002 óta meghaladja az importot, ennek mértéke az utóbbi két évben elérte a 26–27%-ot.

Az Egyesült Államok nagy áruforgalmi behozatali többletét a szolgáltatások és a jövedelmek pozitív egyenlege csak kissé mérsékelte, így folyamatosan jelentős fizetésimérleg-hiány alakult ki. Ennek a GDP-hez viszonyított aránya 2004–2007 években 5,3 és 6% között változott az előző négy év átlagosan 4,3%-os hiányával szemben. A 2008. évi hiány a GDP 4,7%-át tette ki. A másik oldalon Kína nagyarányú áruforgalmi aktívumát tovább növeli a jövedelmek pozitív előjelű egyenlege, s mindezt csak kissé mérsékli a szolgáltatások passzívuma. Az ország folyó fizetési mérlegének aktívuma 2007-2008-ban elérte a GDP 11, illetve 10%-át.

Elérhetőségek:

monika.freid@ksh.hu

Telefon: 345–1296

[Információs szolgálat](#)

Telefon: 345–6789

www.ksh.hu